

HERVORMDE KERK TE DEDGUM

Bouwgeschiedenis en exterieur

Dedgum is in de middeleeuwen als dorp ontstaan op een terp, die grotendeels is afgegraven. Het dorp ligt in een landschap omgeven door waterlopen. In 1889 werd besloten de middeleeuwse kerk met zadeldaktoeren, die in slechte staat verkeerde, af te breken. Dit trok de aandacht van de nog in de kinderschoenen staande landelijke monumentenzorg. Een rijksarchitect kwam naar Dedgum om de oude kerk te documenteren. Tevens maakte hij een foto van het exterieur en van het rijk versierde toegangspoortje uit 1707. Door de bemoeienis van het rijk bleef dit poortje bewaard en kreeg het naderhand een plaats in het Fries Museum in Leeuwarden, waar het zich nog altijd bevindt op de binnenplaats van het voormalige museumgebouw aan de Koningsstraat. De foto van het poortje hangt in de kerk onder het orgel.

Het afbraakmateriaal van de oude kerk en toren, alsmede de inrichting van de kerk, werd in juni 1889 te koop aangeboden. Blijkens een gedenksteen in de noordmuur van de toren werd de eerste steen van de nieuwe kerk gelegd op 13 juli 1889 door de administrerend kerkvoogd H.A. Hannema. Medekerkvoogden waren K. Lodewijks en D.R. van der Wal. Architect was J. van Reenen uit Witmarsum en de aannemer was A.R. Posthumus uit Tjerkwerd. Op 23 maart 1890 werd de kerk in gebruik genomen.

De muren van de kerk werden opgetrokken van bruine baksteen en kregen een gepleisterde plint. Het gebouw werd vier traveeën lang met aan de oostkant een driezijdige sluiting. De traveeën zijn voorzien van een rechthoekig spaarveld en daarin zowel aan de zuid- als de noordkant rondboogvensters. De meest westelijke travee in de noordmuur bevat de hoofdingang tot de kerk met daarboven een half rondboogvenster. Het oostelijke vlak in de sluiting heeft geen venster omdat daar de preekstoel tegenaan is bevestigd. In het spaarveld aan de buitenkant is een nis uitgespaard ter grootte van een venster.

toren

De ranke toren is opgebouwd uit drie geledingen die versierd zijn met rechthoekige en rondboogvormige spaarvelden. In de middelste geleding zijn de cirkelvormige wijzerplaten aangebracht. Aan iedere zijde van de

bovenste geleding zijn twee rondboogvormige galmgaten uitgespaard. Aan de westzijde bevindt zich de toegang tot het torenportaal met daarboven in steen uitgehouwen het jaartal 1889. De toren is voorzien van een ingesnoerde, achzijdige spits. Het smeedijzeren torenuurwerk dateert van omstreeks 1625. De klok uit 1890 is gegoten door A.H. van Bergen uit Heiligerlee.

Het kerkhof wordt omgeven door een keermuur met een gietijzeren hekwerk uit 1874, dat dus ouder is dan de kerk. In de toegang aan de oostkant van het kerkhof zijn symbolen verwerkt die betrekking hebben op de dood.

De kerk van Dedgum is op 21 november 2014 door de Protestantse gemeente Tjerkwerd-Dedgum overgedragen aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken en werd daarmee de 45ste kerk die in het bezit kwam van de stichting. De kerk verkeert in een slechte bouwkundige toestand en wacht op een grondige restauratie.

Interieur

De kerk heeft een karakteristieke negentiende-eeuwse protestantse inrichting met twee rijen banken aan weerszijden van een middenpad en het liturgisch centrum in de oostelijke sluiting. De wanden zijn onder de vensters bekleed met een lambrisering van kraalschrootjes. De banken zijn fraai vormgegeven en degelijk uitgevoerd. De kerkruimte is overdekt door een boogvormig stucgewelf waarin gietijzeren sierroosters zijn aangebracht. De kleurstelling van banken, orgel en orgelgalerij is nagenoeg nog oorspronkelijk. Het liturgisch centrum wordt afgesloten door het doophek met balusters. Aan weerszijden van de preekstoel bevinden zich de kerkenraadsbanken.

preekstoel

Het pronkstuk in het interieur is de achttiende-eeuwse preekstoel, die dus nog afkomstig is uit de oude kerk en kan worden gedateerd omstreeks 1740.

De zeshoekige kuip bevat vijf rijk versierde panelen en heeft als hoekversieringen bebladerde voluten. Bij de ornamenten op de panelen valt een zekere rangorde waar te nemen. De motieven zijn ontleend aan prenten van de hofarchitect Daniël Marot (1661 - 1752). Het fraaiste is het frontpaneel, vormgegeven met twee papegaaiachtige vogels aan weerskanten van een vaas met een grote verscheidenheid aan bloemen. Links en rechts staan vergelijkbare panelen, maar dan met één centrale papegaai op een boekje aan vruchten en omringd door bladornamenten en bloemenkransen. De minst zichtbare panelen hebben soberder ornamentiek. Het ruggeschot bevat ook rijk versierd snijwerk. De trap is in 1889 vervaardigd, waaraan een sierlijke koperen doopbekkenhouder is bevestigd, in 1767 gemaakt door S. Klinkhamer.

Twee tekstborden met een geschilderde omlijsting waarop twee bazuinspelende engelen dateren uit de achttiende eeuw.

Op de wand links van de ingang in het portaal en als versiering naast de toegangsdeuren onder het orgel, alsmede aan weerszijden van de deurtjes in het doophek bevinden zich restanten van achttiende-eeuws houtsnijwerk, die vermoedelijk afkomstig zijn uit de oude kerk.

orgel

Het orgel werd gebouwd in 1893 door L. van Dam en Zonen te Leeuwarden. Op 30 juli van dat jaar werd het voor het eerst in een kerkdienst bespeeld door de heer G. van Wijngaarden, onderwijzer te Parrega. De predikant van Tjerkwerd-Dedgum, ds. F. Schaaff, hield een preek naar aanleiding van Colossenzen 3:16: "Het woord van Christus wone rijkelijk in u in alle wijsheid; leert en vermaant elkander, met psalmen, en lofzangen, en geestelijke liederen, zingende den Heer met aangenaamheid in uw hart."

In de ornamenten van de orgelkas zijn plantaardige en bloemmotieven toegepast. Bovenop het middenveld staat een lier.

Het orgel bestaat uit een hoofdwerk en een dwarswerk en heeft de volgende dispositie:

hoofdwerk	dwarswerk
Bourdon 16'	Lieflijk Gedakt 8'
Prestant 8'	Viola di Gamba 8'
Holpijp 8'	Fluit d'Amour 4'
Violon 8'	
Octaaf 4'	
Octaaf 2'	
Cornet 3 sterk (disc.)	
pedaal: aangehangen	
manuaalkoppel	
manuaalomvang: C - g ³	
pedaalomvang: C - c ¹	

T.E. van Popta, 1 oktober 2016

Literatuur:

- Alde Fryske Tsjerken, nr. 11 december 2014, blz. 5 - 7, Albert Reinstra, Papegaaien in Dedgum.